

מתורתו של צדיק אביר יעקב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע על דרך הפשט
לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה וענייני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, פר' במדבר - חג השבועות תשפ"ה

בית יעקב

תורה שבכתב ותורה שבעל פה ניתנו כאחת

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ, ב).

אמרנו בגמרא (שבת קה.) אנכי ראשי תבות אנה נפשיא כתבית יהבית. ויש לתמה מה בא להשמיענו בזה, בשלמא דבר שאינו מבאר בתורה ראוי להביאו בחשבון או נוטריקון וכיוצא, אבל דבר הכתוב בתורה בפשיטות מה שיכות עוד להביאו ברמז, וכתבת התורה ונתנתה מפרשת בתורה כמה פעמים, דזיל קרי בי רב הוא:

ואפשר דפשוט הוא, דכמו שנתנה תורה שבכתב כך נתנה תורה שבעל פה, כמו שהוכיחו רבותינו זכרונם לברכה מן הפסוקים, ועל תורה שבעל פה נאמר (אבות פ"א ט"א) 'משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע'. ובהכרח חובה להיות כך, כי תורה שבכתב כנגד זעיר אנפין ותורה שבעל פה כנגד נוקבא, ותורה שבעל פה כנגד היום ותורה שבעל פה כנגד הלילה, ולית לאפרשא לון כלל, ובהכרח שיתקן נתנו כאחת. ואפשר דזהו ממש כונת 'זכור ושמו בדבור אחד נאמר' (ר"ה כה.) דידוע ד'זכור' לזכורא 'ושמו' לנוקבא, וזכורא הוא תורה שבכתב, ונוקבא הוא תורה שבעל פה, ושניהם בדבור אחד נאמרו. והנה יש רמז לזה גם כן, ד'זכור' במלוי ז"ן כ"ף ו"ו ר"ש סופי תבות המלוי עם הכולל גימטריא 'כתובה', ומלת 'שמו' במלוי ש"ן מ"ם ו"א ר"ש סופי תבות המלוי גימטריא 'משנה' עם הכולל:

והנה זעיר אנפין נקרא 'רוח' ונוקבא נקראת 'נפש'. וזהו שחדש בעל הגמרא עליו השלום ודרש 'אנכי נוטריקון אנה נפשיא כתבית יהבית', זעיר אנפין אומר כך, אני נפשיא כתבית יהבית, כלומר אני הרוח ותורה שבכתב היא כנגדי, ונוקבא דידי היא הנפש ותורה שבעל פה היא כנגדה, ושתי תורות אלו נתתי ביחד אחד בכתב ואחד בעל פה, וזהו 'כתבית יהבית', 'כתבית' זו תורה שבכתב, 'יהבית' זו תורה שבעל פה, בנתינתה בעלמא בעל פה בלא כתיבה, משום דאני נפשיא אחד בלא פירוש, כמו שנאמר (דברים ד לה) 'ה' הוא האלהים, משום הכי נתתי שתיים כאחת: (מחשוף הלבן)

התורה היא עצמותו יתברך

אי נמי אפשר לומר, דידוע שכל התורה שמונתיו של הקדוש ברוך הוא, נמצא היא עצמותו ממש יתברך. ובא בעל הגמרא עליו השלום לעורר לבות בני ישראל ולהזהירם ולרזום להזהר בכבוד התורה לעסק בה תמיד ולקיים מצותיה, משום דהיא עצמותו יתברך, ומי הוא שישמע הדבר הגדול הזה ולא תפל עליו אימתה ופחדו ויזהר בכבוד התורה במאד מאד. וזה שאמר, הביטו וראו, אתם בני ישראל, מה רמז לכם הקדוש ברוך הוא במלת אנכי, הרי היא נוטריקון אנה נפשיא כתבית יהבית, כלומר התורה שנתתי לכם היא הנפש שלי ממש, דעו וראו שהנפש שלי היא שכתבתי ונתתי לכם, ומה תענו אם תפגמו בנפשי חס וחלילה, לכן השמר מאד לנפשותיכם. וזהו הוא ממש שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (דברים ד ד) אמר לו הקדוש ברוך הוא לאדם גרי בידך ונרד בידך, אם תשמר את גרי אשמר את נרד וכו', ועל פי מה שכתבנו הרי הוא כמבאר: (מחשוף הלבן)

יראת יעקב

מעלת משה רבנו וזכותו בששים רבוא פרושי התורה

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים (שמות כ, ב).

מתן תורה למשה עבור ישראל

במתן תורה, מדרגות מדרגות היו. לא הרי מקומו של משה רבנו כמקומו של אהרן, ולא מקומו של אהרן כמקומו של הזקנים. למטה מכלם עמדו ישראל, שהתיצבו בתחתית ההר. אמנם, הדבר גלוי וידוע לכל, שלא נתן הקדוש ברוך הוא את התורה אלא בשביל ישראל, ובעבורם מסרה למשה.

ששים רבוא פירושים כנגד נשמות ישראל

רבנו זי"ע (דורש טוב, דרוש א' למתן תורה) מביא על כך את דברי רבנו הא"י זי"ע, שכתב (שער הגנוזים הקדמה יז) כי ישנם ששים רבוא פרושים לתורה כמנן נשמות ישראל, ולכלם זכה משה רבנו עליו השלום, בהיות נשמתו כוללת את כל נשמות ישראל. וכך ממש רבנו השפע שפע התורה לכל בני ישראל, כל אחד ואחד לפי מעלת נשמתו ודרגתו וקבלתו להשיג. ולא בדורו של משה בלבד, אלא כל מה שחדשו ועתידים לחדש בכל הדורות, התנאים והאמוראים, הראשונים והאחרונים, את הכל קבל משה רבנו עליו השלום מסיני. וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (תלמוד ירושלמי פאה פ"ב הלכה ד), שאפלו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, נתן למשה מסיני.

נתינת אופני התורה רק למי ששייך גם לפשט הכתוב

והנה, ידועים דברי הגמרא (שבת פח:) בדבר וכוח משה רבנו עם המלאכים, שדרשו להשאיר את התורה הקדושה בשמים. ויש לפרש, כי מכח פרושי התורה להם זכה משה רבנו עליו השלום, נפתחו בפניו מעינות החכמה, והופיעה עליו הופעה נפלאה לצנות למלאכים תשובה מדברי התורה עצמה.

וכך אמר: רבנו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה (שמות כ ב) 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'. הנה, תבת 'אשר' היא ראשי תבות 'ששים רבוא אפנים'. הרי כאן רמז על התורה שיש בה ששים רבוא פרושים. ואמר משה למלאכים: 'כלום למצרים ידעתם, לפרעה גשתעבדתם', כלומר, הן אמת שבעל ספורי התורה רמזים סודות עליונים ונעלים, אך סוף סוף, אחד הפרושים הרי הוא גם פשט הכתוב, ולפי פשוטו של מקרא, נתינת הדברות היא לאלו שהיו במצרים ונשתעבדו לפרעה. אם כן, רק אם יקבלו בני ישראל את התורה יוכל להתקיים פרוש זה, אך כל זמן שתותר התורה בידי המלאכים, יצא מקרא מידי פשוטו, ולא תוכל תבת 'אשר' להתקיים, שהרי בה גרמו שצריכים כל ששים רבוא הפרושים להנתן בשעה שיאמר ה' אנכי ה' אלקיך'.

כך גם במצות 'לא יהיה לך אלהים אחרים', וכן 'לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל', נכתבה תבת 'אשר', ובא הרמז גם בזה לומר, שקבלת ששים רבוא האפנים ראויה אך ורק למי שיוכלו להתקיים בו כלם, ובכללם גם מקרא ככתבו. וכן בשאר מצות התורה.

טעם אמירת עשרת הדברות בלשון יחיד

הנה כי כן, רק בכתב קבלת ששים רבוא האפנים, הרמזים בתבות 'אשר', וכל משה רבנו לנצח בוכוחו עם המלאכים, ולקבל את התורה.

ולפי זה יש לפרש, כי משום כך כאשר אמר הקדוש ברוך הוא את עשרת הדברות לעמו ישראל, צוה עליהם בלשון יחיד, 'אלהיך', 'לך' וכדומה. כי מאחר ובתבת 'אשר' רמזים ששים רבוא אפנים, הרי לא יתכן לצוות עליהם כי אם ליודע את כלם, והיחיד שזכה לקבל את כל ששים אפני התורה הוא רק משה רבנו עליו השלום, ואין שום בן ישראל מלבדו שיכל להשיגם. משום כך נאמרו הדברות בלשון יחיד, כדי לרמז על מעלת משה רבנו עליו השלום שהוא היחיד המקבל את כלם, ודי בכך, כי 'צדיק יסוד עולם' (משלי י טו).

באור יעקב

יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל

הספרים, אמר לו, כי לא ידפיס את ספריו עד שיסתלק לעולם האמת, שם יראה אם רצויים הספרים ומקבלים לפני מלך מלכי המלכים, אז יבוא אליו בחלום ויורהו על הדפסתם והפצתם ברחבים.

וכפי שאמר - כן היה. זמן לא רב לאחר פטירתו, נגלה רבנו ז"ע לבנו בכורו מרן רבי מסעוד וגלה לו שאכן רצויים חידושיו לפני השי"ת וראויים המה להדפסה, ונתונה לו הרשות להוציאם לאור. ולא זו בלבד, אלא עוד ירזו אביו - רבנו ז"ע - למחר במלאכתו, לסים בהקדם את עריכת החבורים ולהוציאם לאור עולם.

מני אז, החלו בניו הקדושים ז"ל להחליץ חושים למען מלאכת הקדש הזה, והלכו אל בתי גדיבי העם כדי לגייס את סכומי הכסף הגדולים שהיו נצרכים למענה. שאיפתם הקדושה היתה להוציא לאור עולם את תורת אביהם, ולהציעה לפני קהל מבקשי ה'. לבד מבני רבנו ז"ע, היה גם לרבה של פאס, הגאון רבי אבנר צרפתי זצ"ל, חלק בהדפסת הספרים. הוא שהכיר את רבנו וידע את רום ערכו, קשר את נפשו בגורל הספרים ובעתידם, הוא דחק בהם רבות לעשות כל שבידו כדי שחבוריו של רבנו ז"ע יראו את אור הדפוס.

ואכן, כל האחים הקדושים - בני רבנו ז"ע - הטו שכמם לשאת בעל החוצאות ועריכת הספרים, ואף היו מעודדים ומבקשים את עזרת הצבור בממון, כאשר את מלאכת הדפסת הספרים עצמה, ערכו בני רבנו ז"ע דוקא בארץ הקדש, וטעמם כמוס ושמור עמהם, ולא נודע פשר דבר.

חבוריו הקדושים של רבנו "אביר יעקב" זיע"א היו טמונים וספונים באמתחתו, ונחבה יתרה שמר להם בלבד. מקום של כבוד היה להם בין חפציו ולכל מקום שהיה הולך - היו גליונות 'כתבי היד' עמו.

בתקיפות ובעז עמד רבנו על דעתו לבל ידפסו ויצעו לרבים, ואף כי רבות היו ההפצרות של בניו ותלמידיו שיתיר להם להפיץ את תורתיו או חלקים מהן בקהל ישראל, הוא סרב לכלן והתעקש שלא להפיצם טרם המועד שקבע. נמוקו היה עמו, כי טרם ידע האם מקבלת ורצויה היא תורתו בשמי מרומים, ולא נתן לו האות להסכמה עליהם. וכפי שהתבטא רבנו ז"ע לבנו בכורו מרן רבי מסעוד ז"ע, כעדותו של מרן רבי מסעוד ז"ע בהקדמה לספרי רבנו ז"ע, שדחק בו על הדפסת הספרים:

"שמע בני, הט אונך ושמע אמרי, והקשב דברי לעשותו. כי חס ושלום לא להתגדל ולעשות לי שם עולם אני עובד עבודתו, כי דוקא לשם השם ולעלוי שכינתו. ומה גם כי לא אוכל לידע אם הם לרצון לפני כבוד מלכותו. על כן טוב אשר כתב וחתם והצנע לכת עם אלהיו בתוך ביתו, ועד כי אחרי מותו, ותהיה מקבלת ורצויה עבודתו ודתו, ואז יסכים בעל הרצון למי שיקים מצותו, ויפקידהו על פקדתו".

בדבריו רמז ברורות, כי לאחר הסתלקותו, יבוא למרומים ויבחן האם מקבלים המה דבריו וראויים לפירסום, או אז יורה ליוצאי חלציו להוציאם לאור עולם. את הדברים אותם אמר רבנו לבנו רבי מסעוד ז"ע, הרחיב וביאר בנו (נכד רבנו) "כ"ק מרן אדמו"ר" בבא סאלי ז"ע, כפי ששמע מאביו רבי מסעוד, כי כאשר בקש רבי מסעוד מאביו, רבנו זיע"א להדפיס את

קדושת יעקב

ס' רבוא אותיות התורה כנגד נשמות ישראל

רבוא נשמות, והטעם משום דעקר התורה הם ששים רבוא אותיות וששים רבוא פרושים, וחיבים אתם לעסק בה יומם ולילה כדי שיאירו אורות התורה ויאירו נשמותיהם:

הנגף בעת המנין הוא מפני הרפיון בעסק התורה

ומשום הכי יש שליטה לנגף בפקד אותם, והיו צריכים לתת כפרה כדי שלא ישלט בהם הנגף. דהטעם שיש נגף במנין, משום דעקר המנין הוא על עסק התורה, ומשום הכי בעת המנין קם עליהם הקטרוג על שרפו ידיהם מן התורה, ולפיכך היו נותנים כל אחד כפר נפשו כדי שלא יהיה בהם הנגף בפקד אותם, ומשם ואילך יתחזקו לעסק בתורה ולא יתדשלו. נמצא כל עקר המנין הוא על רפיון ידים מן התורה ובהכרח יתעורר עליהם מדת הדין וראויים להיות בהם הנגף, אך על ידי הכפר שנותנים מתבטל הנגף:

וזהו כונת המאמר **וידבר ה' אל משה במדבר סיני** זה שאמר 'משפטיך תהום רבה', דקשה לבעל המאמר, למה הצרך לומר **במדבר סיני**, וכי אין אנו יודעים דבמדבר הוי, אלא לומר לה, דע לה שהמנין הזה שצוה הקדוש ברוך הוא למנות ישראל, הוא על עסק התורה שנתנה בהר סיני שנתרשלו ממנה, ובא לעוררם כמו שכתבנו. אם כן על ידי מנין מתעורר הדין על התרשלות התורה, וזה שאמר הכתוב 'משפטיך תהום רבה', דהינו שבעת המנין מתעוררים הדינים כמו שכתבנו: (מחשוף הלבן)

וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים לאמר (א א).

איתא במדרש רבה: **וידבר ה' אל משה במדבר סיני**, זהו שאמר הכתוב (תהלים לו ז) 'משפטיך תהום רבה'. והוא תמוה מה ענין זה לזה.

ואפשר לרמז כפי מה שכתבנו במקום אחר (פיתוחי חותם ריש פרשתן) הטעם למה צוה הקדוש ברוך הוא למנות את ישראל, דמהו עקר המצוה ומה טעם יש. ופרשנו ד'ישראל חובה להיות בהם ששים רבוא, דלא יצאו ממצרים עד שהיו בהם ששים רבוא ואם לא השלימו ששים רבוא לא היו יוצאים, ומשום דהתורה יש בה ששים רבוא אותיות ויש בה ששים רבוא פרושים, וצריך שיהיו בישראל ששים רבוא נשמות כדי שכל נשמה תטל אות אחת ופרוש אחד, משום הכי הצרכו להיות בהם ששים רבוא נשמות. והאותיות והפרושים נרמזו במלת 'ישראל', ד'ישראל ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, ועוד, יש ששים רבוא אפנים לתורה. ועכשיו נוסף גם רמז הנשמות במלת 'ישראל', דהינו יש ששים רבוא אורות לישראל, והאורות הם הנשמות, שהם אור מאורו יתברך שהם חלק אלוה:

המנין של ישראל כדי לעוררם על עסק התורה

ועקר המנין הוא לעורר ישראל שלא ירפו ידיהם מן התורה, שואמר להם דעו והביטו וראו שלעולם אין אתם חסדים מששים